

ПРОГРАМА
проведення конкурсу журналістських робіт в рамках
громадянської кампанії «Відкриваємо двері дітям»

Проблематика

Десятки тисяч в Україні зростають в інтернатах. Більша половина суспільства в Україні (51%, чол./жін. від 21 до 60 років) вважає це прийнятним, оскільки діти ростуть «не на вулиці». Однак насправді наслідки виховання в інтернаті є руйнівними для самих дітей, сімей та всього суспільства. 5,7 млрд. грн. щорічно витрачається державою на фінансування інтернатів різного типу. І лише 10% цих коштів витрачається безпосередньо на потреби дитини, решта – на оплату праці персоналу, комунальні платежі та інші видатки. Підтримка існуючої мережі державних закладів є не лише більш затратною, ніж фінансування соціальних послуг з підтримки сім'ї, але й закладає довгострокові суспільні витрати на подолання наслідків травматичного виховання дітей.

Проблему існування інтернатів можна вирішити шляхом підтримки вразливих сімей (*щорічно в Україні більше 8 тис. дітей втрачають рідну сім'ю*) або, у разі неможливості виправлення ситуації у рідній сім'ї, пошуком нових батьків для дитини. Цей підхід актуальний і для дітей з особливими потребами, які при належному піклуванні та підтримці на рівні громади можуть повною мірою користуватися своїм правом на щасливе життя в сімейному оточенні

Шкода інтернатів і причини їх існування

Численні дослідження однозначно засвідчують: сімейне середовище є невід'ємною частиною процесу нормального розвитку дитини. Натомість виховання дітей у державних закладах – навіть найкраще обладнаних – завдає їм непоправних психологічних травм, позбавляючи шансів на успішне життя в дорослому віці. Існує стереотип, що в інтернатах перебувають здебільшого сироти. Проте, як показує практика, в більшості випадків ці діти мають одного або навіть двох батьків!

Наявність у країні системи інтернатів створює для багатьох родин, що опинилися в складних життєвих обставинах, спокусу позбутися «проблем з дитиною», віддавши її на виховання в державний заклад. Діюча система негативно впливає на сім'ю, яка є основою здорового суспільства. Однак влада і саме суспільство не в повній мірі усвідомлюють страшні наслідки інтернатного виховання та можливі шляхи вирішення цієї проблеми.

Серед причин потрапляння дітей в інтернатні заклади можна виокремити наступні:

- Значна частка сімей з дітьми залишаються за межею бідності, що є однією із основних причин розлучення дітей з їхніми батьками.
- Відсутність підтримуючих послуг на рівні громади для сімей із подолання складних життєвих обставин.
- Відсутність можливостей для інклюзивної освіти (наприклад, у ситуації дітей з інвалідністю).
- Відсутність гнучкості та можливості для адаптації до різних категорій дітей, які мешкають у громаді (наприклад, діти з обмеженими фізичними можливостями чи діти з етнічних меншин).
- Відомча розрізненість та недосконале бюджетне законодавство, що суттєво ускладнює запровадження та фінансування послуг на рівні громади, які були б гнучкими, комплексними та відповідали потребам громади.

Зростаючи в державних інституціях, діти не набувають достатніх навичок для успішної соціальної інтеграції. Більшість з них не отримують навіть базової середньої освіти, стають бездомними, безробітними, правопорушниками, не маючи змоги створити власну сім'ю... Інтереси установи завжди переважають над індивідуальними потребами дитини, яку змушують бути «як всі», як наслідок, дитина втрачає індивідуальність, у неї формується споживацька позиція, єдиними цінностями для неї стають матеріальні блага.

Відсутність значущої особи в житті дитини, відсутність прикладу для наслідування не дає змоги усвідомити, що є добро і зло

Для багатьох дітей з особливими освітніми потребами спеціальні інтернати на сьогодні є єдиною можливістю отримати освіту – ціною розлучення із сім'єю. Проте дослідження яскраво ілюструють, що при належному піклуванні та підтримці на рівні громади кожна дитина незалежно від стану її здоров'я, особливостей розвитку може повною мірою користуватися своїм правом на освіту та щасливе життя в сімейному оточенні.

Суспільство й держава повинні підтримувати сім'ї в складних життєвих обставинах та мотивувати їх НЕ відмовлятися від виховання своїх дітей. У разі неможливості зберегти дитину у рідній сім'ї – мають бути доступні альтернативні сімейні форми виховання, такі як усиновлення, опіка та піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу тощо.

Про Кампанію

В Україні стартувала кампанія «Відкриваємо двері дітям» www.openingdoors.org.ua, (далі - Кампанія) головна мета якої – консолідація зусиль суспільства заради впровадження змін в соціальній політиці, що призведуть до відмови від інтернатів. Одним з ключових завдань кампанії є підвищення поінформованості суспільства про шкоду і неприйнятність зростання дітей в інтернатах та про існуючі альтернативи. Кампанія об'єднує ключові громадські організації у сфері соціального захисту дітей. Кампанія також впроваджується у 12 країнах Європи і закликає Європейський Союз і уряди європейських країн здійснити перехід від інтернатної системи догляду за дітьми до системи, яка заснована на вихованні дітей в сім'ї та громаді.

В рамках Кампанії впроваджується інформаційна кампанія, що має на меті

- Досягнути в суспільстві розуміння шкоди і неприйнятності зростання дітей в інтернатах та обізнаність про існуючі альтернативи
- Привернути увагу суспільства до сім'ї, як найвищої цінності в житті дитини. Нагадати про те, що наявність сім'ї - обов'язкова умова для нормального розвитку дитини. Жодні, навіть найкращі умови перебування та задоволення фізичних потреб, не замінять дитині батьківську любов, ласку, турботу. Лише у сім'ї дитина може почувати себе потрібною та щасливою.
- Забезпечити залучення цільової аудиторії до вирішення проблеми

ПБО «Надія і житло для дітей» в Україні www.hopeandhomes.org.ua, національний координатор Кампанії в Україні. Діяльність організації спрямована на створення необхідних передумов для реформування системи захисту дітей, відмови від інтернатного догляду дітей та переходу на систему, яка забезпечує виховання дітей у сім'ї.

Фонд Ріната Ахметова www.fdu.org.ua, головний національний партнер Кампанії завжди приділяв значну увагу підтримці сімейних цінностей у суспільстві, а особливо - праву дитини жити та виховуватись у родині. Саме тому в рамках програмної діяльності було започатковано Програму «Сирітству – Ні!» www.sirotstvy.net

Ключові меседжі кампанії

Інтернати завдають шкоду дітям

- Дослідження показують, що інтернати призводять до непоправної шкоди дітям, навіть найкращі з них не можуть забезпечити належної турботи та уваги дитині.
- Виховання в інтернатах особливо небезпечне для дітей віком від 0 до 3 років, на який припадає найважливіша фаза розвитку в житті дитини.

Виховання в інтернатах несумісне із захистом прав дітей

- Конвенція ООН про права дитини наголошує, що діти повинні зростати в сімейному оточенні, а сім'ям мають бути надані необхідний захист і підтримка.

- Дослідження виявили, що діти в інтернатах наражаються на підвищений ризик насильства в порівнянні з іншими дітьми, – це пряме порушення Права дитини на захист від насильства (стаття 19 Конвенції).

Інтернати – це неефективне використання державних коштів

- Подолання негативних наслідків виховання дитини в інтернаті є значно затратнішим для суспільства, ніж збереження сім'ї для дитини .
- 5,7 млрд грн щорічно витрачається на фінансування інтернатів в Україні. Ці кошти можна було б скерувати на підтримку сімей та уникнути негативних наслідків для дітей.

Існують альтернативи інтернатам

- Переважна більшість вихованців інтернатів не є сиротами, а мають принаймні одного з батьків. Можна позбутися інтернатів назавжди, гарантуючи підтримку сім'ям.
- У випадках, коли в інтересах дитини вона має бути відокремлена від своїх батьків, існують набагато кращі альтернативи, які поліпшують становище дітей – прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, влаштування під опіку.

Для впровадження реформи необхідно виконання чотирьох передумов

1. Наявність політичної волі
2. Забезпечення достатнього фінансування, інвестицій на реформу
3. Наявність знань та інструментарію для впровадження реформи
4. Залучення громадянського суспільства до процесу впровадження змін

Саме на забезпечення цих умов і спрямована Кампанія.

Настав час позбутися інтернатів!

- За останнє десятиріччя в Європі та, зокрема, в Україні накопичено значний позитивний досвід закриття інтернатів і реформування системи захисту дітей.
- У 2013 році Європейський Союз затвердив деінституціалізацію як пріоритет у витрачанні 325 млрд. євро протягом наступних семи років. Це переломний момент для мільйонів дітей, які тепер зможуть насолоджуватися любов'ю і захистом сім'ї. Загальноєвропейська кампанія відкриває вікно можливостей для змін в Україні.

Очікуваний вплив конкурсу: формування в суспільстві розуміння про те, які діти знаходяться в інтернатах і причини їх потрапляння до інтернату; розуміння, що насправді означає життя в інтернаті і які його наслідки для дітей; розуміння, що сім'я – найкраще середовище для дитини і наскільки важливо бути поряд зі своєю дитиною незважаючи на будь-які життєві негаразди та обставини; розуміння того, що має змінитись в соціальній політиці, важливість профілактики соціального сирітства та допомоги сім'ям.

Дати проведення: 1 вересня – 31 грудня 2014 року

Категорії ЗМІ: національні ТБ/радіо, національні друковані видання, регіональні ТБ/радіо, регіональні друковані видання, Інтернет ЗМІ

Основні критерії успішних матеріалів:

- Формат – журналістське розслідування, аналітичний матеріал
- Наявність історій очевидців, свідчень негативного впливу інтернатів на дітей
- Представлення точок зору різних сторін
- Висвітлення у роботах проблематики і ключових меседжів кампанії
- Резонансність матеріалу, обсяг відгуків, коментарів матеріалу, поширення у соціальних мережах
- Наявність опису можливостей і шляхів вирішення проблем інтернатів, необхідних кроків, позитивних практик
- Матеріал спонукає і заохочує громадськість до вирішення проблеми, бажання приєднатися до громадянської кампанії

- В матеріалі має бути зазначено «Цей матеріал підготовлено в рамках Громадянської Кампанії «Відкриваємо двері дітям», www.openingdoors.org.ua»

Основні тематики матеріалів:

- Шкідливість інтернатів для дітей: наслідки для дитини і для суспільства
- Масштаб проблеми в Україні
- Причини існування інтернатної системи
- Фінансування, конфлікт інтересів, зацікавленість у збереженні системи
- Деінституціалізація – шлях до порятунку дітей, міжнародний досвід реформи
- Складові реформованої системи захисту дітей

Запитання, які мають бути розкриті в матеріалах

Попередження розлучення дітей з батьками

1. Які основні причини вилучення дітей із сім'ї, втрати батьками батьківських прав?
2. Хто визначає, чи може дитина залишатися далі з батьками?
3. Як можна запобігти проблемам відмови від дітей (рання вагітність, бідність, безробіття)?
4. Чи надається достатня психологічна і соціальна допомога батькам, які потрапили в скрутні життєві обставини?
5. Чи беруться до уваги права та погляди дітей?
6. Чи є можливості для інклюзивної освіти?
7. Які є законодавчі проблеми, що заважають надавати необхідні соціальні послуги?

Становище дітей в інтернатах

1. Чи робиться щось у інтернатах для поліпшення життя дітей? Чи дбають там про дітей, чи вони віддані самі собі?
2. Чи проводиться робота на відновлення контакту з родичами, повернення дітей у рідну сім'ю? Чи надається сім'ї соціальна підтримка?
3. Яким чином навчають персонал та як контролюють його роботу?
4. Чи заборонена фізична кара, чи дотримуються цієї заборони? Яким чином перевіряється та карається насильство у дитячих будинках?
5. Чи володіють діти безпечними способами висловлення скарг відносно будь-яких аспектів їхнього життя?
6. Чи існують ефективні та незалежні механізми розслідування та впровадження прийнятих рішень?

Проблеми випускників інтернатів

1. Що трапляється, коли діти виростають із віку, коли можуть перебувати під опікою держави (перспективи подальшого навчання, працевлаштування, вірогідна тривалість життя)?
2. Яка думка колишніх вихованців інтернатів?. Де вони зараз?
3. Яким чином перебування у дитячому будинку вплинуло на їхнє подальше життя?
4. Як, на їхню думку, можна покращити сьогоднішній стан справ?

Масштаб проблеми

1. Скільки дітей знаходиться під опікою держави та чому? Наскільки перевіреними є статистичні дані?
2. Що робиться для скорочення цих показників? Чи є ці способи дієвими?
3. Скільки дітей було усиновлено/взято на виховання у прийомні сім'ї? Наскільки це впливає на загальну ситуацію?
4. Чи є перешкоди для взяття дитини під опіку?
5. Хто зацікавлений у тому, щоб діти перебували в інтернатах?
6. Корупція в системі інтернатних закладів – чи існує вона і як впливає на можливості впровадження реформи?

Реформа системи захисту дітей

1. Що необхідно для повноцінної реформи? Які її основні компоненти?
2. Яким є міжнародний досвід та успішні приклади реформи в сусідніх країнах?
3. Які переваги деінституціалізації? Який це матиме вплив на дітей і на суспільство?
4. Що необхідно робити вже зараз? Яка роль суспільства?